

УДК 316.728 +304.44

Ж. З. Денисюк, кандидат культурології, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м.Київ

КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ІНТЕРНЕТУ У ФУНКЦІОНУВАННІ АКСІОСФЕРИ СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто інтернет-комунікацію та утворюване нею культурне середовище як простір, наповнений власними семіосмислами та цінностями, що безпосередньо визначають систему соціокультурних взаємодій. Виявлено: за допомогою технологічного складника, породжуваних інтернетом феноменів, таких як віртуальність, гіпертекстуальність, інтерактивність, формується цифровий медіа- і культурний простір, що впливає на ціннісні орієнтації суспільства, його ідеали. Доведено тісну взаємозумовленість і взаємодію аксіосфери соціуму та культурного середовища інтернету, що ретранслює цінності. З'ясовано: інтернет з точки зору семіотики є вторинною семіотичною системою, що використовує вже існуючі знаково-символічні коди, на основі перетворень яких з доданими новими елементами вибудовуються нові символічно-знакові конструкти.

Ключові слова: комунікація, культурне середовище, інтернет-практики, віртуальність, аксіосфера.

Ж. З. Денисюк, кандидат культурології, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

КУЛЬТУРНАЯ СРЕДА ИНТЕРНЕТА В ФУНКЦИОНИРОВАНИИ АКСИОСФЕРЫ ОБЩЕСТВА

Рассмотрено интернет-коммуникацию и создаваемую ею культурную среду как пространство, наполненное собственными семиосмислами и ценностями, что непосредственно определяют систему социокультурных взаимодействий. Выявлено, что при помощи технологического компонента таких порождаемых интернетом феноменов, как виртуальность, гипертекстуальность, интерактивность, формируется цифровое медиа- и культурное пространство, влияющее на ценностные ориентации общества, его идеалы. Доказано тесную взаимообусловленность и взаимодействие аксиосферы социума и культурной среды интернета, которая ретранслирует ценности. Выяснено, что интернет с точки зрения семиотики является вторичной семиотической системой, использующей уже существующие знаково-символические коды, на основе преобразований которых с приложенными новыми элементами выстраиваются новые символычно-знаковые конструкты.

Ключевые слова: коммуникация, культурная среда, интернет-практики, виртуальность, аксиосфера.

Zh. Denysyuk, Candidate of Culturology, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

CULTURAL ENVIRONMENT OF THE INTERNET IN THE FUNCTIONING OF THE AXIOSPHERE OF THE SOCIETY

Internet communication and the cultural environment created by it are considered as a space filled with its own semiosenses and values, which directly determine the system of sociocultural interactions. It was revealed that with the help of both a technological component and such phenomena as virtuality, hypertextuality, interactivity, digital media and cultural space influencing the value orientations of society and its ideals are formed. The close interdependence and interaction of the axiosphere of the environment and the cultural environment of the Internet, which retranslates values, is proved. It was found that the Internet from the point of view of semiotics is a secondary semiotic system that uses already existing symbolic symbols, on the basis of which, with new elements, new symbolic sign constructs are built.

Key words: *communication, cultural environment, Internet practices, virtuality, axiosphere.*

Постановка проблеми. Сучасна культура значною мірою визначається інформаційно-комунікаційною складовою та новітніми технологіями, які пов'язують в єдине ціле засоби зв'язку та комунікації. Таким чином утворюються нові форми соціальних відносин і практик, які вже стали невід'ємною складовою повсякденної реальності та соціокультурного простору. Засоби масової комунікації, серед яких пріоритетне місце належить інтернет-комунікації, за умов інформаційного перенасичення сучасного суспільства стають ключовими чинниками соціокультурних змін та ціннісних стратегій суспільства. Будучи глобальною системою комунікацій, віртуальний простір інтернету є відображенням загальних процесів, характерних для сучасного суспільства. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій «стискає» соціальний простір, зумовлюючи не лише інтенсивність інформаційного навантаження, але й якісну трансформацію динаміки соціокультурних процесів. Інтенсифікація всіх сфер життєдіяльності суспільства, супроводжувана технологічними поступом, призводить до порушення усталеної ціннісно-нормативної єдності соціуму, ускладнюючи процеси культурної самовизначеності в рамках функціонування системи етнокультурних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтернет-комунікація та такі породжувані нею феномени, як гіпермедіальність, мультимодальність, семантика цифрового середовища, різноаспектно досліджували зарубіжні науковці, серед яких: Д. Бартон, Дж. Берджес, К. Васкес, Б. Веллман, Д. Грін, Дж. Дін, С. Джонс, Дж. Друкер, М. Ейерс, С. Кейслер, Д. Кельнер, Д. Кристал, Б. Латур, Д. Міллер, С. Рафаелі, К. Річардс, Х. Родні, Н. Сіндоні, А. Трестер, Н. Уейкфорд, Р. Харрісон, С. Херрінг, С. Хонгладар, Х. Хорст, К. Х'юсон, С. Шмід-Іслер, С. Штейнклер. Серед вітчизняних дослідників цієї проблематики — О. Горошко, С. Данилюк, О. Дубас, О. Дурманенко, Е. Кальницький,

К. Коган, Л. Компанцева, А. Машталер, Л. Найдьонова, Л. Ороховська, В. Посохова, Г. Почепцов, Н. Стратонова, С. Широка, С. Ягодзінський; інтернет-комунікацію з різних аспектів вивчали науковці ближнього зарубіжжя — І. Алексеева, М. Бергельсон, І. Беспалова, Ю. Борсяков, А. Голова, В. Дунаєв, О. Жукова, Л. Закс, А. Заморкін, М. Ігнатов, С. Коровін, С. Цветков, А. Черняков, Т. Шу, В. Югай, Є. Южанінова.

Мета статті — дослідити особливості культурного середовища інтернету у функціонуванні аксіосфери суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Всеохопний вплив інтернет-комунікації протягом тривалого часу є актуальною темою наукових досліджень, зважаючи на динаміку свого розвитку, що супроводжується постійними технологічними новаціями. Середовище інтернету — поєднання інформаційно-комунікативної й технічної складової із соціокультурною, що стало уособленням та синонімом інформаційного суспільства і його розвитку, головним чинником та виразником світової глобалізації. З огляду на підвищену мозаїчність, фрагментарність, інтер- та гіпертекстуальність, ризомність, поєднання непеєднуваного та зміщення і змішування високого та низького у своїх змістах творів, інтернет, на думку багатьох дослідників, визначається як культурна форма постмодерну, сутнісною особливістю якої є її комунікативність (Черняков и Дунаєв, 2009, с. 27). Тотальність і масовість поширення інтернет-комунікації, яка об'єднала значні конгломерати населення різних континентів, водночас стала викликом для усталених соціокультурних зв'язків та взаємодій, породжуючи нові явища. Перетворюючись поступово із суто каналу і засобу комунікації в потужне медіа- і культурне середовище, інтернет став мультифеноменом для різних сфер суспільного буття та окремих індивідів. Відтак, у теоретичних рефлексіях інтернет розглядається як культурно-антропологічний системний феномен (Ігнатов), що містить певні норми і правила (моральні, етикетні, естетичні) у процесі використання його ресурсів (Ігнатов, 2015, с. 75).

Середовище існування культури інтернету, що створюється ним за допомогою комунікативних технологій, теоретично осмислюється в поняттях «віртуальної культури», «кібер-культури», «дигітальної культури», у кожному з яких зазначаються ключова відмінність та особливість «сутності» культури і її технологічний субстрат. Сюди належать питання як існування узвичаєних артефактів у просторі інтернет-комунікації, завдяки чому вони можуть набувати нових якостей та прочитання, так й утворення нових культурних феноменів і практик, які значною мірою опосередковуються суто інтернет-комунікацією, що визначає їх структуру й семантично-змістове наповнення.

Так, чинниками формування кіберкультури Н. Стратонова (2014, с. 93) називає синтез технократичних ідей розробників обчислювальної техніки; ідеологію хакерів, у межах якої постулювалося вільне циркулювання інформації, соціологічні та футурологічні пророцтва теоретиків постіндустріального суспільства; ідеали маргінальних субкультур, які обстоювали важливість особистісної свободи, а також ідеї економічного лібералізму. Тобто

ідеться про обстоювання думки впливу безпосередньо технологій інтернет-комунікації на сфери соціального і культурного, що за таких умов здатні утворити новітні феномени. На думку Е. Ардевол, поняття кіберкультури в теоретичних побудовах використано як концепцію для розуміння впливу інтернету на суспільство та визначення зв'язку між культурою, інформатизацією й технологіями. Таким чином, нова культурна модель, яка виникла внаслідок активного використання інтернету, суттєво змінювала зразки соціальних відносин, культури, ідентичності індивідів і спільнот (Ardevol).

Віртуальність інтернету стала чинником породження інформаційного та культурного продукту, який існує у світі знаків і символів та їхніх значень, постійно поширюючись і заповнюючи собою простір життя людини. Зважаючи на це, об'єктивно існуюча реальність структурується вже інформаційними та медіа-подіями, культурні та соціокультурні практики змішуються, взаємодіючи між собою. Відтак, «формується поле актуальної повсякденності, що постійно генерується та визначається онлайнним інформаційним потоком» (Жукова, 2009, с. 173–174).

Таким чином, інтернет-середовище поступово перетворюється на універсальний комунікативний та культурний простір, де завдяки механізмам віртуалізації, феномену гіпертексту, мережевим комунікаціям соціальність набуває нової якості в умовах нових комунікаційних технологій.

Протягом відносно нетривалого періоду розвитку інтернет-комунікація набула сталих ознак та характеристик, які якісно вирізняють її з-поміж інших медіа. У визначенні сутності особливостей семантики інтернет-середовища важливу роль відіграє розуміння принципів його організації та функціонування, що зумовлено комунікативними й технологічними чинниками. Окрім віртуальної реальності (а також такого самого часу і простору), до засадничих понять інтернет-комунікації Л. Компанцева (2007, с. 3) долучає гіпертекст та гіпертекстуальність як загальну властивість мережі.

У середовищі інтернет-комунікації пріоритетність візуального компонента над вербальним з додаванням відео- та звукоряду, анімації зможливили символічно-текстові поєднання, які утворили синтетичне семантичне середовище існування зразків інтернет-культури, що ретранслюють цінності та ціннісні орієнтири. Фактично інтернет з точки зору семіотики — вторинна семіотична система, що використовує існуючі знаково-символічні коди, на основі перетворень яких з доданими новими елементами вибудовуються нові символічно-знакові конструкти.

Інтернет-комунікація характеризується також інтерактивністю, варіативністю, особливим співвідношенням наявної інформації зі знаковими системами її кодування, появою знаків без означуваного, активною взаємодією із позамережевим середовищем. Усі ці чинники утворюють єдиний простір, у межах якого функціонують різноманітні тексти, що ним і формуються та опосередковуються. Так само вони є визначальними в започаткуванні різноманітних гібридних візуально-текстових жанрів та загалом у віртуальному дискурсі інтернет-середовища.

З точки зору знаково-символічної репрезентації культурні тексти/твори інтернет-середища є полікодовими багаторівневими утвореннями з варіативною інтерпретацією на основі конотацій, контекстних відношень та набутих знань, характерних для певного соціокультурного простору.

Електронна мережева комунікація інтернету не лише змінила усталені формати соціокультурних взаємовідносин, світоглядних засад пізнання і діяльності, але й привнесла розуміння інших вимірів ціннісних відношень, формування суспільних ідеалів тощо. Гіперактивна інтенсифікація обміну інформацією сьогодні сприяє модифікації форм соціальної диференціації, співпраці, організації соціальних зв'язків і відносин, загальноприйнятій моралі. При цьому, як наголошує С. Цветков (2010, с. 67), виникає немало протиріч як усередині аксіосфери мережевого суспільства, так і в діалектичній взаємодії цінностей минулого та майбутнього, традиційних і нових цінностей.

Система аксіосфери інтернету є неоднорідною, рухомою. Ціннісно-сміслове поле інтернету визначається головню загальною аксіосферою суспільства і його соціокультурного простору, що «існує в певному історичному часі, тому аксіосфера інтернету також має прямий і зворотний зв'язок із середовищем» (Южанинова, 2013, с. 118). Численні мережеві спільноти в інтернет-просторі структуруються на основі ціннісних орієнтацій їх учасників, забезпечуючи інтерактивну комунікацію всіх користувачів. Таким чином, аксіосфера інтернету є похідною від аксіосфери соціуму, окрім того, ключові орієнтири аксіосфери інтернету виявляються на основі сукупності ціннісних суджень численних суб'єктів-користувачів (Южанинова, 2013, с. 118). Водночас упродовж свого існування інтернет-мережа сформувала цінності, зумовлені власною природою як об'єкта комунікації. До них найперше належать вільний обмін інформацією, самовираження, пізнання й освіти, розваги та відпочинку.

Динаміка взаємодії аксіосфери інтернету та аксіосфери суспільства в сучасних умовах має як позитивні, так і негативні наслідки: з одного боку, призводить до ствердження цінностей інформації, знання, незалежності, свободи і творчості, а з іншого, до знецінення пошуку істини, відторгнення складного знання, сприяє зростанню фрагментарності свідомості і суперечливості духовного світу як особистості, так і соціуму загалом. Аксіосфера інтернету є певним чином ієрархізованою, її складові перебувають у синергетичних взаємовідносинах і єдності. Вона являє собою всю сферу ціннісних відносин творців та користувачів мережі. Ключові цінності аксіосфери мережі — сукупність технічних можливостей, свобода обміну інформацією, спілкування, самовираження, знання, новаторство, динамізм (Южанинова, 2013, с. 120).

Слід зазначити, що універсальність інформаційно-комунікативного середовища інтернет-мережі та практика застосування його як інноваційного інструменту в різних сферах суспільної діяльності засвідчує значущість інформаційно-комунікативних технологій. Однак ще більший вплив

здійснюється ним на розвиток суспільства загалом та особистості зокрема, систему соціальних взаємовідносин і взаємозв'язків.

Різноманітні можливості комунікації, які мережа щоденно надає своїм користувачам, сформували повсякденні комунікативні практики. Розвиток комунікативних зв'язків формує новий простір для здійснення соціальних практик, а інформаційно-комунікативний простір постає як соціальна інфраструктура, що набуває особливостей тих комунікативних практик, які її конструюють (Малеєва, 2014, с. 115).

Комунікативні практики зумовлюють і процес формування мережевої культури, який характеризується певною стихійністю та спонтанністю. Культура інтернет-простору вибудовується на основі різнорівневих та різносторонніх комунікативних актів індивідів (нелінійних взаємодій), а створювані культурні взірці ґрунтуються як на знанні, так і на віртуально-міфологічній свідомості, яка притаманна світогляду тих індивідів, чия життєдіяльність більшою чи меншою мірою пов'язана із сучасними інформаційними технологіями.

Ставши середовищем, що забезпечує реалізацію індивідуальних культурних практик, які пов'язані із задоволенням творчих, комунікативних розважально-ігрових потреб, інтернет уможливив творення та циркулювання сегмента культурної творчості, яка ґрунтується на семантиці віртуального тексту, поєданого з особливим типом свідомості. Остання містить пласт буденної свідомості, бажання індивіда, його несвідомі інстинкти, уявлення, ідеї, образи, що дозволяють людині існувати в сучасному техногенному суспільстві, зберігаючи при цьому свою автентичність та індивідуальність (Жарова, 2012, с. 37). Таким чином, у результаті ми маємо культурні зразки, які за своїми змістово-типологічними ознаками, способом трансмісії належать до постфольклору, який формується й існує в межах інформаційно-комунікативного простору інтернету.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що інтернет-простір є складною системою комунікативних та культурних відношень, які утворюють полісемантичне середовище формування і функціонування культурних текстів. Означене середовище є способом знаково-символічної комунікації, об'єктивуючи в такий спосіб реальність та розширюючи способи соціальної взаємодії, що опосередковується інтернет-комунікацією. Комунікацію як фундаментальну соціокультурну практику, яка характеризує конструктивну активність особистості, слід розуміти передусім як процес створення і відтворення соціальної реальності, де будь-який соціальний зв'язок оснований на комунікації. Середовище інтернет-комунікації, що формує власне семантично-аксіологічне поле, безпосередньо взаємодіє із системою цінностей суспільства, нею визначаючись. Відтак, взаємний вплив зумовлює зміну периферійних цінностей та ustalених ціннісних відношень.

Список посилань

Ardevol, E. *Cyberculture: Anthropological perspectives of the Internet*. Retrieved from <https://eardevol.files.wordpress.com/2008/10/cyberculture.pdf>.

- Жарова, О. С. (2012). Постфольклорный имморализм. *Научно-методический журнал «XXI век: итоги прошлого и проблемы настоящего плюс»*, 03(07), 37–41. Пенза: Издательство Пензенской государственной технологической академии.
- Жукова, О. А. (2009). Необратимая связь: парадоксы теле- и интернет коммуникации. *Наука телевидения*, 6, 173–179.
- Игнатов, М. А. (2015). Дискурс информационно-сетевой культуры. *Наука. Искусство. Культура*, 2(6), 70–79.
- Компанцева, Л. Ф. (2007). *Интернет-комунікація: когнітивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти. (Автореф. дис ... д-ра філол. наук: 10.02.02)*. НАН України. Інститут мовознавства імені О. О. Потебні. Київ.
- Малеева, Н. С. (2014). Соціально-психологічний зміст комунікативних практик у мережі інтернет. *Наука і освіта*, 11, 13–118.
- Стратонова, Н. (2014). Кіберкультура: антропологія інтернету. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: «Філософія»*, 6, 90–95.
- Цветков, С. В. (2010). Аксиосфера сетевого общества. *Среднерусский вестник общественных наук*, 3, 62–69.
- Черняков, А. Н. и Дунаев Р. А. (2009). Методология исследования интернет. *Система ценностей современного общества*, 9, 27–32.
- Южанинова, Е. Р. (2013). Классификация ценностей всемирной компьютерной сети. *Science and world*, 2 (2), 117–120.

References

- Ardevol, E. *Cyberculture: Anthropological perspectives of the Internet*. Retrieved from <https://eardevol.files.wordpress.com/2008/10/cyberculture.pdf>. [In English].
- Zharova, O. S. (2012). Post-folklore immorality. *Scientific and methodical journal «21st century: results of the past and problems of the present plus»*, 03 (07), 37–41. Penza: Publishing house of the Penza State Technological Academy. [In Russian].
- Zhukova, O. A. (2009). Irreversible connection: the paradoxes of tele- and Internet communication. *The science of television*, 6, 173–179. [In Russian].
- Ignatov, M. A. (2015). Discourse of information and network culture. *The science. Art. Culture*, 2 (6), 70–79. [In Russian].
- Kompantseva, L. F. (2007). *Internet communication: cognitive-pragmatic and linguistic-cultural aspects. (Thesis of Dr. philol., Specialty: 10.02.02)*. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of Linguistics named after A. O. Potebnia. Kyiv. [In Ukrainian].
- Malieva, N. S. (2014). Socio-psychological content of communication practices in the Internet. *Science and Education*, 11, 13–118. [In Ukrainian].
- Stratonova, N. (2014). Cybercultures: Anthropology of the Internet. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*. Series: Philosophy, 6, 90–95. [In Ukrainian].
- Tsvetkov, S.V. (2010). Axiosphere of the network society. *Central Russian Herald of Social Sciences*, 3, 62–69. [In Russian].
- Chernyakov, A. N. and Dunayev, R. A. (2009). Research methodology Internet. *The system of values of modern society*, 9, 27–32. [In Russian].

Yuzhaninova, E. R. (2013). Classification of the values of the worldwide computer network. *Science and world*, 2 (2), 117–120. [In Russian].

UDC 316.728 +304.44

Zh. Denysyuk, Candidate of Culturology, National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

jannet_d7@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0833-2993

CULTURAL ENVIRONMENT OF THE INTERNET IN THE FUNCTIONING OF THE AXIOSPHERE OF THE SOCIETY

The aim of the paper is to study the specific features of the cultural environment of the Internet in the functioning of the axiosphere of society.

Research methodology of the study is to apply the general principle of scientific objectivity, cultural, structural-semantic and analytical methods in the study of Internet communication as a form of modern social practices caused by the development of information technologies and means of communication and connection.

Results. It has been established that in today's society, the Internet has become one of the main technologies, so communication practices in cyberspace allow people to meet the needs of information, communication, their own presentations in social networks and creative activity. Internet communication and its cultural environment are filled with its own semiosenses and values, which directly determine the system of socio-cultural interactions. With the help of both the technological component and the phenomena generated by the Internet, such as virtuality, hypertextuality, interactivity, digital media and cultural space are formed that affect the value orientations of society and its ideals. The close interconnectedness and interaction of the socio-economic axiosphere and the cultural medium of the Internet, retransmitting values, have been proved. It is revealed that the Internet from the point of view of semiotics is a secondary semiotic system that uses existing symbology symbols.

Novelty of the work is to determine the cultural environment of Internet communication as an important factor in the functioning of values in the modern information society.

The practical significance of the work is to clarify the role of the cultural Internet environment in the process of sociocultural changes and value strategies of society.

Key words: *communication, cultural environment, internet practices, virtuality, axiosphere.*

Надійшла до редколегії 12.09.2017 р.